

- Sosiaalialan kieli
- kuinka sanon sen toisin?

Sosiaalialan viestintäpäivä 4.9.2007
Erja Saarinen

Esimerkkejä: Kutsu/tiedote

- *Hanke on osoitus maakunnan keskeisten yliopisto- ja korkeakoulutoimijoiden yhteistyöstä.*
- *Equal-yhteisörahoitusohjelmaan kuuluva hanke, jossa on kehitetty uutta luovaa yhteisötaloutta ja uusia näkökulmia hyvinvointipalveluiden tuottamiseen.*
- *Hankkeessa on luotu yhteistyön uusia käytäntöjä, joilla voidaan edistää hyvinvointipalveluiden toteutumista:*

Kutsu / tiedote jatkoa

- *Mallissa korostetaan kumppanuuteen perustuvan yhteistoiminnan hyötyä toimijoille, asiakasnäkökulman huomioimista ja asiakastyytyväisyyttä hyvinvointipalvelutuotannon järjestämisessä X:n avulla jne.*

● Esimerkkejä: Ingressi

- *Viranomais- ja sektorirajojen yli ulottuvien palveluketjujen rakentaminen on tärkeä keino parantaa harvaanasuttujen alueiden turvallisuutta. Kun peruspalvelut toimivat ja ennaltaehkäisy on tehokasta, myös turvallisuusviranomaisten tehtävämäärät vähenevät.*

● Ammattitekstiä – eikö se riitä?

- Mieti kenelle kirjoitat?
  - Kollegoille? Muiden sektoreiden ammattilaisille? Luottamushenkilöille? Suurelle yleisölle?
- Mieti miksi kirjoitat? Mihin pyrit?
  - Haluatko kertoa, esitellä, kuvata, vaikuttaa, herättää keskustelua?

“Jos asiantuntija haluaa todellista vaikutusvaltaa kirjoitustensa kautta, viestimisen tapaan ja tyyliin on välttämätöntä kiinnittää huomiota--.”

Maija-Riitta Ollila: Persoonan valta 2005

“Puppupuhe on kuin hattaraa; kun sitä puraisee, hampaat eivät osu mihinkään. Se on tyhjää täynnä.”

Maija-Riitta Ollila: Persoonan valta 2005

Asiansa pitää osata esittää selvästi, kiinnostavasti ja tiiviisti, jotta sille saisi huomiota tietotulvan keskellä.

”Poikkeamat ovat kiistämättä lukemisen auringonpaiste; -- (kirjoittaja) hän astuu esiin kuin ylkä, - huikkaa tervehdysten, tuo vaihtelua, eikä anna ruokahalun sammua.”

Laurence Sterne:

Tristram Shandy – elämä ja mielipiteet 1759

Kielen köyhdyttäminen koituu myös kulttuuri-ilmapiirin, politiikan ilmapiirin, ihmissuhteiden vivahteettomuudeksi ja yksinkertaistumiseksi.

Kielen köyhdyttäminen on yksi askel eteenpäin olemassaolon yleisessä latistamisessa ja yhdenkaltaistamisessa.

Marianne Alopeus: Ruotsin pauloissa 1983

Kirjoittaminen on ihmisten palvelemista 1 (2)

- Mieti miten kirjoitus palvelisi mahdollisimman hyvin.
- Ajattele asiaa ja lukijaa, älä itseäsi.
- Lukemisen pitäisi olla miellyttävää oli aihe mikä hyvänsä.
- Teksti tulisi ymmärtää ensi lukemalta.
- Ymmärrettävä teksti säästää monien ihmisten aikaa.

Kirjoittaminen on ihmisten palvelemista 2 (2)

- Asiantuntija pystyy helposti ja nopeasti tuottamaan pitkää ja vaikeaselkoista tekstiä.
- Lyhyt ja helppolukuinen teksti vaatii paljon aikaa ja vaivaa.
- Kun lukijalla on kiire, kirjoittaja ei saa säästää aikaa ja vaivaa.

Kirjoittaa hyvin = kirjoittaa yksinkertaisesti ja pelkistetysti

Ihmisiä kiinnostavat ihmiset ja tarinat.

Viestin asiasisältö on vain yksi – usein vähäinen – tekijä. Merkittävin vaikutus syntyy tunnetasolla vaikuttavista asioista.

Matti Karhu: Mediasuhteet 1999

Sosiaalialan kielen hankaluudet 1(6)

- Usein tylyä ja vieraannuttavaa kielenkäyttöä ihmisistä ja ihmisläheisistä asioista.

Asiakaslähtöisyys > < toimenpiteiden kohteena on

- Ihmiselämän ilot, surut ja tragediat kuvataan kylmästi, yleisesti ja epämääräisesti.

*Virallinen asiantuntijuus ei salli tunteita.
Ammattilaisen tulee pyrkiä järkevyyteen,
asiallisuuteen ja neutraaliuteen.*

professori Hannele Forsbergin
haastattelu Sosiaaliturvassa 12/2007

Sosiaalialan kielen hankaluudet 2(6)

- Tieteen, suunnittelun, hallinnon, EU:n kieltä, ammatti- ja asiantuntijakieltä
  - säädösten paineet
  - tapa osoittaa akateemisuutta, professionaalisuutta
  - eri kielistä kohti yhteistä hyvää yleiskieltä

Sosiaalialan kielen hankaluudet 3 (6)

- Merkillisiä uusia käsitteitä, jotka kuulostavat hienoilta ja tärkeiltä, mutta ovat kovin yleisiä eivätkä aukea konkreettisiksi asioiksi.
- Hankalampia kuin lääketieteen latinankieliset termit, koska sosiaalialan termit muistuttavat tuttuja sanoja, mutta niitä käytetään kuitenkin toisessa merkityksessä. *Avohuollon tukitoimet*

Sosiaalialan kielen hankaluudet 4 (6)

- Poliittisesti korrektia kielenkäyttöä, kiertoilmauksia. Tämä hämärtää sen, kuinka vaikeiden asioiden kanssa ollaan oikeasti tekemisissä
- voi johtaa väärään luuloon, että asiat muuttuvat oikeasti, kun niistä aletaan käyttää uusia nimiä.

Sosiaalialan kielen hankaluudet 5 (6)

- *"I used to think I was poor. Then they told me I wasn't poor, I was needy. Then they told me it was self-defeating to think of myself as needy, I was deprived. Then they told me deprived was a bad image, I was under-privileged. Then they told me under-privileged was over used, I was disadvantaged. I still haven't got a dime. But I sure have a great vocabulary."*

Sosiaalialan kielen hankaluudet 6 (6)

- Tällainen kielenkäyttö on muuri sosiaalityön ympärillä.
- Ihmiset eivät ymmärrä, mitä sosiaalityöntekijät tekevät eivätkä kiinnostu siitä.
- He eivät pysty tuntemaan myötätuntoa "työn kohteita" kohtaan.

Vaikeaselkoinen kieli

- Rajaa jotkut ulos; saa heidät tuntemaan itsensä surkeiksi, joukkoon kuulumattomiksi, kelkasta pudonneiksi, riittämättömiksi, hukassa oleviksi.
- Voi saada asiat näyttämään hienommilta kuin ne ovatkaan – peittää usein jotain, johtaa harhaan.
- Tekee vaikutuksen vertaisiin ja asiaan vihkiytyneisiin, pelästyttää muut.

Toisin sanominen I

Virkakielestä sujuvaa suomea 1 (3)

Tekstin vaikeaselkoisuuden ja raskauden syitä

- Pitkät ja raskaat virkkeet, myös pitkät kappaleet
- Lauseet, virkkeet ja kappaleet eivät liity toisiinsa, teksti ei ole sidosteista
- Vaikeat rakenteet, esimerkiksi lauseenvastikkeet.
- Kapulakieli syntyy enimmäkseen lauserakenteen mutkikkuudesta.

Toisin sanominen I

Virkakielestä sujuvaa suomea 2 (3)

Tekstin vaikeaselkoisuuden ja raskauden syitä

- Substantiivisyys tai -tauti
  - Epähavainnollista, passiivista, vetää puoleensa huonoja ilmaisuja ja sanoja, kuten osalta, toimesta, puitteissa.
- Väärät rinnastukset
- Passiivin käyttö
- Abstraktisuus

Toisin sanominen I

Virkakielestä sujuvaa suomea 3 (3)

Tekstin vaikeaselkoisuuden ja raskauden syitä

- Toisto
- pitkät käsitteet toistetaan kokonaisina > voisiko joskus korvata pronomiinilla?
- toistuvat tylsät sanat: kehittäminen, edistäminen, toiminta, prosessi, taso, konteksti, keskiö...

Toisin sanominen II

Rakenne, joka vangitsee lukijan

- Suoraan asiaan, lehtijutun/uutisen rakenne
- Asian tiivistäminen tarinaan
- Tiedon pilkkominen, faktalaatikot

Toisin sanominen III

Kohti konkreettista kieltä

Erkki Hujasen opetukset

- Erkki Hujanen
  - *Kalevan* uutispäällikkö
  - Väitöskirja 2007 käsitteli sanomalehtien ei-tilaamista.
  - Sanomalehden yhteys arkeen on katkennut, jutut eivät kosketa lukijan tunteita tai älyä.

● **Kohti konkreettista kieltä** 1(2)

- Näytä jotakin maailmasta, älä selitä.
- Havainnoi ja kerro tosiasioista ja teoista.
- Älä yleistä, sano tarkasti.

Kohti konkreettista kieltä 2 (2)

- Käytä lähes pelkästään aktiivisia verbejä ja mahdollisimman tarkkoja substantiiveja. Ei adjektiiveja.
- *Sosiaaliviranomaisten lausunnoissa käytetään paljon adjektiiveja. Tuomioistuinten on ratkaistava asiat yksiselitteisesti, ja juridiikan kieli ymmärtää verbejä: tekoja, tekijöitä, syitä ja seurauksia.*

Oikeusministeri Tuija Brax, Sara elokuu 2007

Runon kolme tosilausetta

Aristoteleen runousoppi

- Tietolause > lukija kaipaa tietoa ymmärtääkseen
- Havaintolause > lukija kaipaa aistihavaintoja, elämyksiä
- Tunnustus, totuus, viisaus > eettiset johtopäätökset, viisaus

● Käytännössä

- Havaintolause = teko, vie lukijan mukaan tapahtumiin
- Tietolause = tausta-aineistoa
- Havaintolause 2 = vastateko
- Viislauslause
- Voiko oman työn tulokset kuvata näiden avulla 9-12 sanalla?

Konkretiaa etsimässä

- Kerro puhekielellä, mitä on saavutettu.
- Kirjoita jutun idea yhdellä virkkeellä.
- Tee suunnitelma tarinasta, draamasta, juonesta.
- Rajaa rohkeasti – älä kerro kaikkea mitä tiedät.
- Mieti ainakin yksi kiinnostava koukku.
- Keksi esimerkkejä vaikeista asioista ja käsitteistä.
- Voiko tapausesimerkin kautta antaa kuvan koko asiasta?
- Älä jätä lukijaa pulaan.

Esimerkkejä

IT-guru meni metsään. *Havaintolause*

Kännykkä putosi taskusta. *Tietolause*

Luonto iski takaisin. *Viislauslause*

TAI

Äiti juo neljännen oluen.

Lapsi herää kehdoissaan.

Perhetyöntekijä ruokkii lapsen.

Lontoon yömajojen oloista

George Orwell: Puilla paljailla

- *Yksinäiselle miehelle, joka ansaitsee kaksi puntaa viikossa tai alle, yömaja on suuri helpotus. Alivuokralaisasuntoon pääsee tuskin yhtä halvalla, ja yömajassa saa kaupanpäälliseksi lämmityksen, jonkinlaisen kylpyhuoneen ja runsaasti seuraa. Lika taas on epäkohtana pienempi. Yömajojen todella ikävä epäkohta on se, että niissä nukkumisesta on maksettava, mutta kunnollinen nukkuminen on mahdotonta.*

jatkoa

- *Rahallaan saa vain vuoteen, jonka mitat ovat viisi jalkaa kuusi tuumaa kertaa kaksi tuumaa kuusi, kovan ja kuperan patjan ja tyynyn, joka on kuin pölkky, yhden pumpulipeiton ja kaksi harmaata, löyhkäävää lakanaa.*

Tomi Kontio: *Älä tule paha kakku* **Kokoelmasta *Vaaksan päässä taivaasta 2004***

*Hänen kasvonsa olivat turvonneet,
poskipäät kohonneet silmien eteen,
kuin estämään jotain joka pyrki esiin,
välähdyksenä lapsuudesta,
hiekkalaatikon reunalta, kun kakusta vihdoin
tuli sellainen,
joka nosti hymyn kasvoille ja näytti mahdollisena
kaiken sen mikä mahdottomaksi oli kirjoitettu.*

jatkoa

Hän veti perässään nuorta tyttöä, alta kaksikymppistä.

Tyttöä, jonka olemus muistutti varuillaan olevan pedon olemusta, jonka silmistä näkyi, että se mitä hän oli joskus elämältään odottanut oli paennut kauemmaksi eikä jäljellä ollut enää kuin tarrautuminen siihen, mitä maailma eteen toi.